

ราวณะในปถมจริยะของวิมลสุริ: ตัวละครปรักษ์ตามแนวคิดศลากาปุรุษา¹

บุญทริกา บุญโญ

ชานปวีชชั ทัดแก้ว

รับบทความ: 29 กรกฎาคม 2562

แก้ไขบทความ: 18 ตุลาคม 2562

ตอบรับ: 28 ตุลาคม 2562

ออนไลน์: 19 มิถุนายน 2563

บทคัดย่อ

ปถมจริยะ รามายณะฉบับของศาสนาเซน แต่งขึ้นในบริบทแนวคิดของศาสนาเซนที่เรียกว่า ศลากาปุรุษา ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญที่กวีเซนมักนำมาใช้ในการแต่งวรรณคดีประเภทเรื่องเล่า บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาราวณะในฐานะตัวละครปรักษ์ตามแนวคิดศลากาปุรุษา และความสัมพันธ์ต่อพระรามและพระลักษมณ์ภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า ราวณะมีลักษณะเป็นวีรบุรุษผู้ทรงพลังอำนาจ มีความสามารถในการรบ และเป็นเซนศาสนิกที่ภักดีต่อพระชินเจ้า แต่ก็มี ความอหังการและมักมากในสตรี ทำให้ราวณะลักนางสีดาไปจากพระราม จนในที่สุดตนเองถูกสังหาร ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดศลากาปุรุษาที่ระบุว่าประติวาสูทเวะเป็นวีรบุรุษทรราช ส่วนความสัมพันธ์ต่อพระรามและพระลักษมณ์นั้นพบว่า ราวณะเป็นตัวละครที่ถูกกำหนดให้ต้องถูกพระลักษมณ์สังหาร ทั้งคู่จึงมีบทบาทเป็นคู่ขัดแย้งในฐานะวาสูทเวะและประติวาสูทเวะ ขณะที่พระรามเป็นพลภัทรซึ่งตามแนวคิดศลากาปุรุษาจัดให้เป็น

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาบาลี-สันสกฤตและพุทธศาสนศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง “ลักษณะเด่นของตัวละครราวณะในปถมจริยะของวิมลสุริ”

พี่ของवासูเทวะและเป็นผู้ประพุดตือหิงสา จึงแทบไม่ปรากฏบทบาทในการรบเลย และมีได้เป็นคู่ขัดแย้งโดยตรงกับราวณะ

คำสำคัญ ราวณะ ตัวละครปรับักษ์ ศลกาปุระ

Rāvaṇa in *Paūmacariya* of Vimalasūri: an antagonist based on śalākāpuruṣa concept

Boondarika Boonyo

Chanwit Tudkeao

Received: July 29, 2019

Revised: October 18, 2019

Accepted: October 28, 2020

Online: June 19, 2020

Abstract

Paūmacariya, a Jain *Rāmāyaṇa*, was composed in a context of Jainism called *śalākāpuruṣa*, a significant concept that Jain poets used in composing narrative literature. This article aims to study *Rāvaṇa* as an antagonist based on the *śalākāpuruṣa* concept and the relationship to *Rāma* and *Lakṣmaṇa* under the conceptual framework. The findings are that *Rāvaṇa* is a mighty hero who has warrior's skills and a Jain devotee who adheres to the Jinas. However, with his egotism and obsession with women, he abducted *Sītā* from *Rāma* and eventually got killed. The characteristics of *Rāvaṇa* correspond with the *śalākāpuruṣa* concept which states that *Prativāsudeva* is a heroic tyrant. As for the relationship with *Rāma* and *Lakṣmaṇa*, it was found that *Rāvaṇa* is the character that was set to be killed by *Lakṣmaṇa*. Both of them have adversary roles as *Vāsudeva* and *Prativāsudeva* while *Rāma* is *Balabhadra*, a character that the *śalākāpuruṣa* concept set to be *Vāsudeva*'s brother and to behave

non-violently, i.e. *ahiṃsā*. He therefore rarely appeared in combat roles and was not the direct adversary with *Rāvaṇa*.

Keywords: *Rāvaṇa*, Antagonist, *Śalākāpuruṣa*

1. บทนำ

ในคติทางจักรวาลวิทยาของศาสนาเซน ศลาคาปุรุชะ (Śalākāpuruṣa) คือ มหาปุรุชะ 63 คนที่จะมาปรากฏในทุกครั้งกาลจักร² ประกอบด้วยติริถังกร (Tirthaṅkara)³ 24 พระองค์, จักรพรรดิ (Cakravartin) 12 พระองค์, พลเทวะ หรือ พลภัทร (Baladeva or Balabhadra) 9 องค์, วาสูเทวะ หรือ นารายณะ (Vāsudeva or Nārāyaṇa) 9 องค์ และประติवासูเทวะ หรือ ประตินารายณะ (Prativāsudeva or Pratinārāyaṇa) 9 องค์ พลภัทร วาสูเทวะ และประติवासูเทวะนั้นจัดเป็นกลุ่ม 3 องค์ได้ทั้งหมด 9 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะอุบัติในยุคเดียวกัน พลภัทรและวาสูเทวะมีความสัมพันธ์ในฐานะพี่น้อง ส่วนประติवासูเทวะเป็นปฏิปักษ์กับทั้งสอง (Kulkarni, 1990, p. 7)

วรรณคดีประเภทเรื่องเล่าของศาสนาเซนส่วนมากมีเนื้อหาเกี่ยวกับชีวประวัติของศลาคาปุรุชะ (Jain, 2006, p. 160) Jaini (2010, p. 377) สันนิษฐานว่า ต้นกำเนิดแนวคิดศลาคาปุรุชะน่าจะมีมาตั้งแต่ 300 ปีก่อนคริสตกาล ดังปรากฏในวรรณคดีเรื่องชินจริตะ (Jinacarita) ของภัทรพาหุ (Bhadrabāhu) กล่าวได้ว่า ศลาคาปุรุชะเป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่กวีเซนนำไปประพันธ์วรรณคดี เช่น *ปารศวานถจริตะ* (Pārśvanāthacarita), *มหาวิรจริตะ* (Mahavīracarita), *อาทิปุราณะ* (Ādipurāṇa), *จอุปันนมหาปุริสจริยะ* (Caūpannamahāpurisacariya), *ตรีษัสฐิสลาคาปุรุชะจริตะ* (Triṣaṣṭhisālākāpuruṣacarita) เป็นต้น Jain (2004, p. 203) ระบุว่า “มีวรรณคดีปรากฏมากมายที่เป็นเรื่องชีวประวัติของติริถังกร, จักรพรรดิ, พลเทวะ (รวมทั้งพระราม), วาสูเทวะ (รวมทั้งพระกฤษณะ) และประติวาสูเทวะ (รวมทั้งราวณะ)...” ทั้งนี้นอกจากชีวประวัติของติริถังกรแล้ว ชิวประวัติ

² กาลจักรแบ่งออกเป็นสองช่วง คือ อวสรวปีณี (avasarpinī) และอุตสรวปีณี (utsarpinī) โดยเริ่มจากอวสรวปีณี เป็นยุคที่ความสุขจะค่อยๆ ลดลง แบ่งออกเป็น 6 ยุคย่อยๆ เริ่มตั้งแต่ยุคทอง และความสุขจะลดลงไปจนถึงยุคที่มีแต่ความทุกข์ที่สุด ธรรมชาติของศาสนาเซนจะสิ้นสุด แล้วจึงเริ่มช่วงเวลาใหม่ คืออุตสรวปีณีอันเป็นยุคที่ความสุขจะค่อยๆ เพิ่มขึ้น แบ่งเป็น 6 ยุคย่อยๆ เหมือนอวสรวปีณีแต่จะดำเนินไปในทางตรงกันข้าม คือ เริ่มจากทุกข์ที่สุดแล้วไปสิ้นสุดที่ยุคทอง (Dundas, 2002, p. 20)

³ ติริถังกร หมายถึงพระชินเจ้าซึ่งเป็นศาสดาของศาสนาเซนในแต่ละยุค

ของกลุ่ม 3 คน ทั้งกลุ่มของพระราม พระลักษมณ์ ราวณะ และกลุ่มของพระพลราม พระกฤษณะ และชราตันธะ ถือเป็นเรื่องที่มีอิทธิพลต่อวรรณคดีเรื่องเล่ามากที่สุด (Jain, 2006, p. 160) ในแง่นี้วรรณคดีเช่นจึงมีการับวรรณคดีอิติहाสทั้งสองเรื่อง คือ *รามายณะ* และ *มหากาเวตมา* แต่งเป็นวรรณคดีของตนในรูปแบบกวีนิพนธ์ (Winternitz, 1972, p. 489)

ตามแนวคิดศลาภาปุรุषะ พระรามคือพลภัทร พระลักษมณ์คือวาสุเทวะ และราวณะคือประติวาสุเทวะซึ่งตามรูปศัพท์หมายถึงคู่อุปถัมภ์ของวาสุเทวะ ในแง่นี้ราวณะจึงถือเป็นตัวละครปรปักษ์กับพระลักษมณ์ วรรณคดีเช่นเรื่อง *ปอุมาจริยะ* (Paūmacariya, PCV) ซึ่งเป็น *รามายณะ* ของศาสนาเชนฉบับที่เก่าแก่ที่สุด (Jain, 2004, p. 200; Jain, 2006, p. 160; Winternitz, 1972, p. 489) แต่งโดย วิมลสุริ (Vimalasūri) ได้พรรณนาวงศ์ของราวณะรวมทั้งวีรกรรมของราวณะไว้อย่างละเอียดลออไม่น้อยไปกว่าตัวละครเอกคือพระรามและพระลักษมณ์ Kulkarni (1990, p. 80) ได้กล่าวถึงลักษณะเด่นของราวณะในวรรณคดีเช่นเรื่อง *ปอุมาจริยะ* ไว้ว่า ราวณะเป็นเซนศาสนิกที่เคร่งศาสนาและมีศรัทธาอย่างแรงกล้า ได้บูรณะสถานที่สำคัญของศาสนาเชนที่ถูกทำลาย หลีกเลี้ยงหิงสา (himsā) หรือการทำร้ายผู้อื่นในการต่อสู้ และในการพิชิตโลก ราวณะได้ปล่อยศัตรูที่เขาชนะได้แล้วให้กลับไปครองเมืองของตน Jaini (2010, p. 386) ระบุว่า ราวณะมิใช่ปีศาจแต่เป็นเซนศาสนิกที่ได้สำเร็จวิชา และเป็นวิทยากร มีกองทัพยิ่งใหญ่ที่ช่วยให้สามารถพิชิตโลกได้ ส่วน Ramanujan (1991, p. 34) กล่าวถึงราวณะใน *ปอุมาจริยะ* ไว้ว่า เป็นผู้สูงส่ง ศึกษาและบำเพ็ญตบะจนได้รับวิชาและอาวุธ ทั้งเป็นผู้เลื่อมใสศรัทธาศาสนาเชนอย่างยิ่งด้วย ราวณะได้ถือพรตว่าจะไม่ล่วงเกินหญิงที่ไม่เต็มใจ แต่ด้วยความปรารถนาทำให้ราวณะลักพาตีตามาและได้พยายามพิชิตใจนางสตีดาจนกระทั่งตนเองถูกสังหารในสนามรบ ในแง่นี้ราวณะจึงเป็นตัวละครที่ต้องพบจุดจบอย่างโศกนาฏกรรม เป็นบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ผู้ไม่อาจต้านทานความปรารถนาได้แม้จะถือพรตอยู่ก็ตาม ลักษณะเช่นนี้จึงน่าสนใจว่ารามายณะของศาสนาเชนอย่าง *ปอุมาจริยะ* นั้นวางบทบาทของราวณะในฐานะตัวละครปรปักษ์ตามแนวคิดศลาภาปุรุषะไว้อย่างไร

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาว่า รวณะในฐานะตัวละครปักษ์ ตามแนวคิดศากาปุรุชะเป็นอย่างไร และมีความสัมพันธ์กับพระรามและพระลักษมณ์ภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าวอย่างไร โดยเลือกศึกษาจากบทบาทและลักษณะของรวณะในวรรณคดีเรื่อง *ปถมจริยะ* ของวิมลสุริซึ่งเป็นรามายณะฉบับของศาสนาเซนที่เก่าแก่ และมีความสำคัญในฐานะที่เป็นต้นธารแห่ง *รามายณะ* ของศาสนาเซนซึ่งส่งอิทธิพลให้วีเซนยุคหลังแต่งวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับ *รามายณะ* หลายต่อหลายเรื่อง เช่น *ปถมจริอุ* ของสว้ยมภู (Paūmacariū of Svayambhu), *จูปันนมหาปุริสจริยะ* ของศีลาจารย์ (Caūpannamahāpurisacariya of Śīlacārya), *ปัทมปุราณะ* ของวิเชณะ (Padmapurāṇa of Raviṣeṇa) และ *ตรีษัษฏีศากาปุรุชะจริตะ* ของเหมจันตระ (Triṣaṣṭīśālākāpuruṣacarita of Hemacandra) เป็นต้น

2. *ปถมจริยะ* ของวิมลสุริ

ปถมจริยะ เป็น *รามายณะ* ของศาสนาเซนที่เก่าแก่ที่สุดที่บรรดาศาสนิกชนหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของพระราม ปถม (paūma) หรือ ปทุม (padma) ในภาษาสันสกฤต แปลว่า ดอกบัว ใช้เป็นชื่อหมายถึงพระราม ส่วน จริย (cariya) หรือ จริต (carita) ในภาษาสันสกฤต หมายถึง พฤติกรรม, การกระทำ, ความประพฤติ เมื่อรวมกันจึงหมายถึง (เรื่องราว) วิกรรมของพระราม วิมลสุริผู้แต่งเรื่องระบุว่า แต่งภายหลังพระศาสดามหาวีระนิพพาน 530 ปี (PCV.118.103; Winternitz, 1972, p. 489) ตรงกับราวคริสต์ศตวรรษที่ 1 (Kulkarni, 1990, p. 51) Chandra (1970, pp. 16–17) สันนิษฐานว่า *ปถมจริยะ* น่าจะแต่งขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 5 โดยยึดจากหลักฐานที่ปรากฏในตัวบท เช่น การใช้คำว่า ทินาระ (dinara), การใช้ศัพท์ทางดาราศาสตร์, การกล่าวถึงอนุพรดของผู้ครองเรือนข้อที่ 6 เป็นต้น ส่วน Jacobi (1914, as cited in Kulkarni, 1990, p. 51) สันนิษฐานว่า *ปถมจริยะ* น่าจะแต่งขึ้นในราวคริสต์ศตวรรษที่ 3 หรือหลังจากนั้น เนื่องจาก “*ปถมจริยะ* ระบุถึงชื่อดาวบางดวงใช้ภาษากรีก เรื่องนี้จึงควรแต่งขึ้นภายหลังจากชาวฮินดูรับดาราศาสตร์ของกรีกมาแล้ว ซึ่งมีใช้ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 3 ฉะนั้น

ถ้าข้อความส่วนที่มีเรื่องลัคนาไม่ใช่สิ่งที่เดิมเข้าไปในภายหลัง เรื่องนี้ก็จะแต่งขึ้นในราวคริสต์ศตวรรษที่ 3 หรือหลังจากนั้น”

ป/อุมจริยะแต่งด้วยภาษาเซนมหาราษฎริ (ภาษามหาราษฎริที่ใช้ในงานของเซนม) มีจำนวนคำประพันธ์ 8,651 คาถา แบ่งออกเป็น 118 ตอน 35 ตอนแรกมีชื่อเรียกว่า อุทเทส (uddesa) ส่วนตอนที่เหลือเรียกว่า บรรพ หรือ ปรวนุ (parvan) ใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทฉันทอรรยา โดยมีการใช้ฉันทชนิดอื่น เช่น มาลินี, รุจิรา, สวรรคา ฯลฯ เป็นบทปิดท้ายแต่ละตอน ทั้งนี้การเปลี่ยนฉันทท้ายตอนอาจเป็นเครื่องบ่งให้ทราบว่าเป็นการจบอุทเทสหรือบรรพให้ผู้อ่านผู้ฟังได้ทราบว่าจบตอนหนึ่ง ๆ แล้วซึ่งเป็นขนบเดียวกับรามายณะของวาลมิกี

กวีวิมลสุริวงโครงเรื่องใหญ่ของป/อุมจริยะให้เป็นเรื่องเล่าผ่านบทสนทนาของพระราชาเศรณิกะ (Śreṇika) กับคณธร์⁴ของพระศาสดามหาวิระนามว่า เคาตมะ (Gautama) ผู้ซึ่งเล่าเรื่องรามายณะ “ที่แท้จริง” ให้พระราชาได้ฟัง ฉะนั้นตลอดทั้งเรื่องผู้อ่านจะพบลักษณะของการเป็นบทสนทนาระหว่างคณธร์ผู้เล่าเรื่องกับพระราชาผู้ฟังด้วยการแทรกอภิปนะ หรือประโยคสั้น ๆ ที่เคาตมะกล่าวแก่พระราชา เช่น

laṅkāhivassa etto, jaṃ hiyattham tu kāraṇam savvaṃ |

sāhemi tujha seniya, suṇehi vagahaṃ pamottūṇam || PCV.69.56 ||

ดูก่อนเศรณิกะ จากนี้ เราจะเล่าการณทั้งปวงซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ในใจของลงการิบตีแก่ท่าน เมื่อละคำพูดซึ่งไม่มีประโยชน์แล้ว ขอท่านจงฟัง

⁴ คณธร์ (gaṇadhara) คือผู้นำคณะสานุศิษย์ของพระติริถังกร เคาตมะ หรือ อินทรภูติ เคาตมะ (Indrabhūti Gautama) เป็นคณธร์องค์สำคัญของศาสดามหาวิระ มักมีบทบาทเป็นผู้เล่าเรื่องในวรรณคดีเรื่องเล่า โดยมีรูปแบบการเล่าเรื่องเริ่มจากพระราชาเศรณิกะถามข้อข้องใจในท่ามกลางสมวสธนะ (samavasaraṇa - ที่ประชุมสำหรับแสดงธรรมของพระติริถังกร) ของพระมหาวิระ จากนั้นเคาตมะจึงเล่าเรื่องตอบข้อข้องใจของพระราชา (Jain, 2006, p. 160)

evam kaibalasahiya, sannaddha paumanaha-somitti |

seniya! viniggaya te, jujhatthe vahanaruḍḍha || PCV.71.17 ||

ดูก่อนเศรณิกะ พระปัทมะและพระลักษมณ์ ผู้พร้อมด้วยกองทัพวานรเช่นนี้
พร้อมรบแล้ว

พวกเขาผู้ขึ้นสู่พานะแล้ว เคลื่อนออกไปแล้วเพื่อการต่อสู้

กวีวิมลสุริเรียกงานของตนว่าเป็น ปุราณะ (PCV.1.32; 118.3) จะเห็นได้จากโครงสร้างของเรื่อง que เริ่มต้นด้วยลักษณะแบบปุราณะ กล่าวคือ เริ่มต้นจากการพรรณนาจักรวาล, ประวัติของพระฤๅษะ ผู้เป็นตริถังกรพระองค์แรก, กำเนิดและวงศ์ของวิฑยาร (Kulkarni, 1990, pp. 16–17; Winternitz, 1972, pp. 490–491), ที่มาของวรรณะต่างๆ, วงศ์ของวานรซึ่งถือว่าเป็นวิฑยารประเภทหนึ่ง, พรรณนาเรื่องสุริยวงศ์และจันทรวงศ์, เรื่องพระอินทร์, กำเนิดราวณะและวีรกรรมของราวณะ หลังจากนั้นจึงเริ่มเล่าเรื่องรามายณะตั้งแต่กำเนิดพระรามไปจนจบเรื่อง ทั้งนี้วิมลสุริได้ระบุว่า “ปุราณะ” ของเขานั้นมี 7 ส่วนประกอบด้วย (1) กำเนิดจักรวาล (2) ที่มาของวงศ์ต่างๆ (3) การออกไปอยู่ป่าของพระราม (4) สงครามระหว่างพระรามและราวณะ (5) กำเนิดของลวะและอังกุสะ (6) ภพต่างๆ และ (7) การหลุดพ้นจากสังสารวัฏ (PCV.1.32; Kulkarni, 1990, p. 15)

เนื้อเรื่องโดยย่อของ*ปทุมจริยะ* เริ่มต้นเรื่องด้วยประวัติของพระศาสดามหาวีระ จากนั้นก็กล่าวถึงเรื่องพระราชาเศรณิกะผู้เกิดความสงสัยในเรื่องรามายณะ จึงได้ไปเข้าเฝ้าพระมหาวีระและขอให้เาคตมะเล่าเรื่องรามายณะที่แท้จริงให้พระองค์ฟัง เาคตมะเริ่มต้นเล่าเรื่องตั้งแต่กำเนิดจักรวาล ประวัติของพระฤๅษะ ตริถังกรพระองค์แรก การต่อสู้กันระหว่างภรตกับพาหุพลี กำเนิดของวงศ์ต่างๆ เรื่องวงศ์รากษสและวงศ์วานร จนถึงเรื่องกำเนิดและวีรกรรมของราวณะในการชิงเมืองลงกาคืนจากไวศรณะ รวมทั้งการพิชิตโลกบาลและพระอินทร์ จากนั้นเาคตมะจึงเล่าเรื่องการกำเนิดพระรามและอนุชา กำเนิดนางสีดาและภามันฑละ อภิเษกพระรามกับนางสีดา ท้าวทศรถออกบวชและนางไกเกยขอให้พระภรตได้ครองเมืองสาเกตแทนพระราม พระรามออกจากเมืองพร้อมด้วยนางสีดาและ

พระลักษมณ์ หลังจากไปถึงป่าทันทะ พระลักษมณ์ได้ไปพบพระบรรคิวิเศษ และสังหารคัมพูกะ โอรสของนางจันทรรักษาโดยมิได้ตั้งใจ นางจันทรรักษาตามมาพบ จึงไปแจ้งข่าวให้ขรทูลย์ผู้เป็นสามีทราบ

ขรทูลย์ส่งข่าวให้ราวณะ เมื่อราวณะไปถึง ได้เห็นนางสีดาก็เกิดหลงรัก จึงออกอุบายลวงพระรามให้ออกไปช่วยพระลักษมณ์ในสนามรบแล้วราวณะก็ลักนางสีดาไป

ราวณะพานางสีดาไปไว้ที่เมืองลงกา พระรามกับพระลักษมณ์ได้ช่วยเหลือสุครีพและได้สุครีพกับภามันฑลมาเป็นพันธมิตร หนุมานติดตามไปจนถึงลงกา และส่งข่าวให้นางสีดาทราบ พระรามพระลักษมณ์ยกทัพไปสู่เมืองลงกา ราวณะขับวิภีষণะออกจากเมือง สงครามระหว่างพระรามพระลักษมณ์กับราวณะเริ่มต้นขึ้น หัสตะและประหัสตะถูกสังหาร พระลักษมณ์ได้วิชา รดศึก และอาวุธ ต่อมา อินทรชิตและภานุภรรณถูกจับไป ราวณะที่โกรธแค้นได้ขัดดอกอโมฆวิद्याไปต้องพระลักษมณ์ แต่ฝ่ายพระรามหาวิธีรักษาพระลักษมณ์ได้สำเร็จ ราวณะจึงส่งทูตไปเจรจากับพระรามแต่ไร้ผล จากนั้นราวณะจึงบำเพ็ญตบะและสำเร็จวิชาใหม่ ราวณะตัดสินใจจะคืนนางสีดาหลังจากชนะสงคราม เมื่อสงครามครั้งสำคัญมาถึง ราวณะแสดงความสามารถรบกับพระลักษมณ์อย่างสูสี แต่ท้ายสุด จักรแก้วที่ราวณะขว้างไปหมายจะสังหารพระลักษมณ์กลับไปสถิตที่พระลักษมณ์แทน พระลักษมณ์ก็ได้ใช้จักรนั้นสังหารราวณะ

หลังจากราวณะถูกสังหารแล้ว นางมนโทตรี อินทรชิต เมฆวาหนะ ภานุภรรณะ จันทรรักษา และบุคคลอื่นๆ ตัดสินใจสละโลกมุ่งการหลุดพ้น ส่วนพระรามได้นางสีดาคืนแล้วก็กลับไปยังเมืองสาเกต พระภรรยาของนางไกเกยีสละโลก พระรามให้พระลักษมณ์ไปครองเมืองอโยธยา และพระลักษมณ์ก็ออกพิชิตโลกจนได้เป็นอรรชจักรพรรดิ ต่อมาเมื่อชาวเมืองเกิดความสงสัยในความบริสุทธิ์ของนางสีดาเนื่องจากถูกราวณะลักพาไปเป็นเวลานาน พระรามจึงขับนางสีดาออกจากเมือง นางสีดาได้ให้กำเนิดโอรส 2 องค์ คือ ลวณะ และอังกุสะ เมื่อทั้งสองเติบโตรู้ความก็ได้ไปโจมตีเมืองสาเกต พระรามพระลักษมณ์ได้ทราบความจริง จึงต้อนรับลวณะและอังกุสะ และไปรับนางสีดากลับคืนมา แต่นางสีดาขอลี้ภัย

พิศุจน์ความบริสุทธิ์ จากนั้นนางก็สละโลกและออกบวช *ปอุจฉริยะ* พรรณนาถึง เหตุการณ์ที่เทวดามาหลอกพระลักษมณ์ว่าพระรามสิ้นชีวิต พระลักษมณ์ตกใจ จนสิ้นใจและไปเกิดในนรกเนื่องจากได้ทำบาปจากการสังหารราวณะ ส่วนพระราม ก็ได้สละโลกและได้บรรลुเกวฬชฎานในท้ายที่สุด

3. ราวณะในฐานะตัวละครปรปักษ์ตามแนวคิดศลากาปุรุषะ

ราวณะใน *ปอุจฉริยะ* ถือกำเนิดในวงศ์รากษสซึ่งตามคติศาสนาเชนเป็น วิทยาธรพวกหนึ่ง ที่ได้ชื่อว่ารากษสเนื่องจากเป็นวิทยาธรที่ดูแลรักษารากษสทวีป จึงได้ชื่อว่ารากษส (PCV.5.257) ราวณะเป็นโอรสของรัตนาศรวะ (skt. Ratnaśrava, pkt. Rayanāsava) กับนางไกคสี (skt. Kaikasī, pkt. Kekasī) และเป็นนัดดาของ สุมาลิน (skt. Sumālin, pkt. Sumālī) ตระกูลฝั่งบิดาของราวณะนั้นสืบเชื้อสาย มาจากผู้ครองเมืองลงกาแต่แรกเริ่ม แต่เนื่องจากพ่ายแพ้ในการต่อสู้จึงต้องหนี ไปอยู่ที่เมืองปาตาลังการะ (Pātālankāra) จนกระทั่งราวณะสามารถรบชนะ ไวสรวณะ (skt. Vaiśravaṇa, pkt. Vesamaṇa) และยึดเมืองลงกาคืนมาได้สำเร็จ ในฐานะตัวละครปรปักษ์ หรือตามแนวคิดศลากาปุรุषะเรียกว่า ประติवासูเทวะ ราวณะมีบทบาทสำคัญต่อโครงเรื่องหลักเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นตัวละครสำคัญ หนึ่งในสามของเรื่อง และความสัมพันธ์ระหว่างพลภัทร วาสูเทวะ และประติवासูเทวะนั้นจะขาดผู้ใดผู้หนึ่งไปไม่ได้ ในที่นี้จะกล่าวถึงแนวคิดศลากาปุรุषะก่อน แล้วจะกล่าวถึงลักษณะของราวณะในฐานะประติवासูเทวะ จากนั้นจะกล่าวถึง บทบาทและความสัมพันธ์ที่มีต่อพลภัทรและवासูเทวะไปตามลำดับ

ตามแนวคิดศลากาปุรุषะ พลภัทร วาสูเทวะ และประติवासูเทวะ เป็น วิรูปุรุषะที่เกิดร่วมยุคกัน พลภัทรเป็นเชษฐา วาสูเทวะเป็นอนุชา ประติवासูเทวะเป็น ปรปักษ์กับทั้งสอง (Kulkarni, 1990, p. 7) พลภัทรเป็นแบบอย่างของผู้ครองเรือน ในอุดมคติ ต่อมาได้สละโลกเพื่อออกบวชเป็นสาวุธ ในขณะที่वासูเทวะมีบทบาท เป็นผู้แบกรับการทำลายโดยไม่ได้สนใจผลของบาปที่กระทำลงไป (Jaini, 2010, p. 380) ส่วนประติवासูเทวะเป็นวิรูปุรุषะผู้ทรงพลังอำนาจแต่ถูกกำหนดบทบาท

ให้เป็นทรรราช กำเนิดของประติวาสุทเวระ มารดาจะมีนิมิตเกิดขึ้นโดยอาจมี 1-4 นิมิต ในการต่อสู้ วาสุทเวระจะเป็นผู้สังหารประติวาสุทเวระผู้เป็นอรรชจักรพรรดิ เมื่อตายไปประติวาสุทเวระจะต้องตกนรกจากบาปที่ได้กระทำไว้ วาสุทเวระจะได้เป็นอรรชจักรพรรดิแทนและปกครองแผ่นดินเป็นเวลายาวนาน เมื่อตายไปก็ต้องตกนรกด้วยผลของหิงสาที่ได้กระทำไว้ใน การต่อสู้เป็นต้นและการไม่บำเพ็ญตบะ หรือออกบวชถือพรต หลังจากवासุทเวระตายไป พลภัทธผู้ค้นพบความทุกข์ในสังสารก็ออกบวชบำเพ็ญตบะ และได้บรรลุนิพพานในท้ายที่สุด (Kulkarni, 1990, p. 8)

เมื่อเปรียบเทียบแนวคิดศลากาปุระษะกับลักษณะของราวณะใน*อุมาจริยะ* จะพบว่าราวณะมีลักษณะตรงตามที่ได้ระบุไว้ กล่าวคือ ก่อนราวณะจะถือกำเนิดนั้น มารดาได้ฝันเห็นราชสีห์สีแดงซึ่งมีขนแผงคอทึบหนาเข้ามาอยู่ในครรภ์ (PCV.7.78) ฝันนี้ผู้ทำนายฝันได้ทำนายว่าโอรสที่เกิดมาจะเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ดังความว่า

hohinti tinñi puttā, vikkama-māhappa-sattisaṃjuttā |
amarindarūvasarisā, paḍisattukhayamkāra vīrā || PCV.7.81 ||

บุตรสามคนจะถือกำเนิดขึ้น (แก่พระองค์)

เป็นผู้ก่อปรด้วยความกล้าหาญ ความสูงส่ง ทรงพลังอำนาจ

มีรูปเหมือนองค์อัมรินทร์

ผู้ยังศัตรูให้พินาศ เป็นวีรบุรุษ

jo tujjha paḍhamaputto, hohi bhadde ! viśalakittio |

cakkharasarisavibhavo, sucariyakammāpubhāveṇa || PCV.7.82 ||

ข้าแต่พระองค์ บุตรคนแรกของพระองค์จะมีชื่อเสียงกว้างไกล

มีพลังอำนาจเหมือนจักรพรรดิด้วยอำนาจจากกรรมอันสุจริต

paḍivakkhaaganīyabhāo, niccaṃ raṇakelikalahatalliccho |

varakūrakammakār, hohi natthettha saṃdeho || PCV.7.83 ||

(เขา) จะเป็นที่เกรงกลัวเหลือประมาณสำหรับศัตรู

เป็นผู้ลุ่มหลงการรบและการเล่นเสเพลอยู่เป็นนิจ

ผู้กระทำการทั้งดีและร้าย ความสนเท่ห์ในเรื่องนี้ย่อมไม่มี

จะเห็นว่า กำเนิดของราวณะนั้นมีนิमितเกิดขึ้นแก่มารดาว่าจะได้บุตรผู้ยิ่งใหญ่ สอดคล้องกับที่ระบุไว้ว่ากำเนิดของประติวาสูเทวะนั้นจะต้องมีนิमितฝันของมารดาเป็นเครื่องบ่งชี้ อีกทั้งมารดาของราวณะก็ได้ตั้งความปรารถนาที่จะให้บุตรของตนเป็นผู้แข็งแกร่ง มีหัวใจห้าวหาญ ไม่หวาดหวั่นและพึงใจในการต่อสู้ ดังปรากฏข้อความในปถมัจฉริยะว่า

aṅgam se aikāṭhīṇaṃ, sūraṃ raṇatattinibbhayaṃ hiyayaṃ |
dādūṃ surāhivassa vi, icchai āṇāsamāraṃbhaṃ || PCV.7.87 ||

นางปรารถนาที่จะให้ร่างที่แข็งแกร่งอย่างยิ่ง,
หัวใจที่ห้าวหาญ ไม่หวาดกลัวและพึงใจในการต่อสู้ รวมถึงภาวะในการปกครอง
แก่ (บุตร) ผู้เป็นใหญ่เหนือเทวดา

sante vi dappanayale, niyayacchāyaṃ paloyae khagge |
virāiyakaraṅgijaliūḍḍā, navaraṃ gurubhattimantā ya || PCV.7.88 ||

นางประสงค์อัญชลิมองเงาของตนที่สะท้อนบนผิวกระจกและบนพระขรรค์
และเพ่งจิตมุ่งมักดีต่อครุเพียงเท่านั้น

sampattaḍḍohalāe, jāo riūāsanaī kampanto |
bandhavahiyāṇando, accherayarūvasaṃthāṇo || PCV.7.89 ||

(บุตร) ผู้เขย่าบัลลังก์ของศัตรูเป็นความยินดีแก่จิตใจของวงศ์วานและ
มีรูปกายที่นำอัศจรรย์ ได้ถือกำเนิดแล้วในนางผู้บรรลุลูกความปรารถนา

ไม่เพียงแต่กำเนิดของราวณะที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่เท่านั้น ลักษณะและบทบาทของราวณะที่ปรากฏในเรื่องก็แสดงให้เห็นถึงความเป็นวีรบุรุษ ผู้ทรงพลังอำนาจตามลักษณะของประติวาสูเทวะเช่นกัน ราวณะเป็นผู้ที่มีลักษณะสูงส่ง ทรงพลังอำนาจ มีความสามารถในการต่อสู้ และมีรูปงาม ลักษณะเช่นนี้ปรากฏบ่อยครั้งผ่านการใช้คำต่างๆ ในการพรรณนาถึงราวณะ เช่น ผู้กล้าหาญในการรบ (samarasūra), ผู้มีกำลังและความกล้าหาญอันไม่มีใครเทียบเท่า (atuliyabalavikkama), ผู้ถึงพร้อมด้วยมหิทฤทธิและความสามารถ (mahāmahāiḍḍhisattasampanna), มีรูปงาม (surūva), ผู้จำเริญดาเจริญใจ (maṇanayaṇanivvūikara) เป็นต้น วีรกรรมการรบของราวณะปรากฏหลายครั้ง

ไม่ว่าจะเป็นในคราวที่ราวณะรบชนะไวศรณะและยึดเมืองลงกาคืนมา, การรบกับพระยม หรือแม้กระทั่งชนะพระอินทร์ผู้เป็นเจ้าของวิหารตามคติเชนและจับไปไว้ที่เมืองลงกา เป็นต้น ในแต่ละครั้งที่รบกัน ราวณะไม่สังหารคู่ต่อสู้ แต่จับไว้และปล่อยไปภายหลัง ในที่นี้จะขอยกเหตุการณ์ในครั้งที่ราวณะวิวาห์แบบคนธรรมดา⁵ กับบิดาของราชาแห่งวิทยารนามว่าอมรสุนทร (หรืออีกชื่อหนึ่งคือสุรสุนทร) ซึ่งถือได้ว่าเป็นการรบครั้งแรกของราวณะเพื่อเป็นตัวอย่งให้เห็นถึงความสามารถและความกล้าหาญของราวณะ ดังนี้

bhāṇiṭṭa vayaṇameyaṃ, uppaṇo nahayaḷaṃ vimāṇattho |

aha tāṇa savaḍahutto, raṇarasatṇhāluo sahasā || PCV.8.47 ||

เมื่อ (หญิงสาว) กล่าววาจานี้ เขาก็เหาะขึ้นไปสู่ท้องฟ้า ประทับอยู่บนวิมาน จากนั้น เขาผู้มีความกระหายรสแห่งการต่อสู้ก็หันไปเผชิญหน้ากับศัตรูเหล่านั้นโดยทันที

tāva ya balaṃ samattham, sandaṇa-varagaya-turaṅga-pāikkam |

uchariṭṭa pavattam, dahavayaṇam samaramajjhammi || PCV.8.48 ||

ในเวลานั้น กองทัพทั้งปวงอันมีรตติก ช้างอันเลิศ ม้า และพลเดินเท้า ก็พุ่งเข้าใส่ทัพศัตรูผู้เข้าไปในท่ามกลางสมรภูมิ

muñcanti satthavarisaṃ, tassuvarim kheyarā sumacchariyā |

pavvayavarassa najjai, dhārānivahaṃ paovāha || PCV.8.49 ||

เหล่าวิทยากรผู้เป็นศัตรูได้ปล่อยท่าฝนอาวุธเหนือเขา
ดูราวกับเมฆบันดาลท่าฝนใส่ภูเขาลูกผู้เลิศในบรรดาขุนเขา

vāreṭṭa samattho, āṭhanivahaṃ dasāṇaṇo samare |

to muyaī tāmasattha, kajjalaghaṇakasīṇasacchāyam || PCV.8.50 ||

ทัพศัตรูผู้สามารถป้องกันฝนอาวุธในสมรภูมิได้

ก็ปล่อยอาวุธต่าง ๆ อันมีสีดำเหมือนเขม่า

⁵ วิวาห์แบบคนธรรมดา หรือคานธรรวะ (gāndharva) คือ การวิวาห์แบบที่หญิงชายตกลงปลงใจวิวาห์กันด้วยความปรารถนาโดยบิดาของฝ่ายหญิงไม่ได้จัดพิธีให้ (Pandey, 2002, p. 162)

kāuṇa natthacetthe, vijāharapatthive balasamagge |
 jamadaṇḍasacchahehim, aha bandhaī nāgapāsehim || PCV.8.51 ||
 เมื่อราชาแห่งวิทยากรและกองทัพทั้งปวงหมดสติ
 ด้วยอาวุธที่มีสีเหมือนไม้เท้าของพระยมแล้ว
 ต่อจากนั้นเขาก็มืด (คนเหล่านั้น) ด้วยนาคบาศ
 vayanēṇa navavahūṇaṃ, mukkā vijjāharā saparivārā |
 puṇaravi karenti tuṭṭhā, kallāṇamahūsavaṃ parasam || PCV.8.52 ||
 เหล่าวิทยากรพร้อมด้วยบริวาร เมื่อทศमुख ปล่อยแล้ว
 ด้วยคำขอของเหล่าเจ้าสาวที่เพิ่งวิวาห์
 ก็ยินดีและได้กระทำพิธีมงคลอันเลิศสุดอีกครั้งหนึ่ง

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นลักษณะของราวณะว่า เป็นผู้กล้าหาญ
 ไม่หวั่นเกรงศัตรู ทั้งยังมีความสามารถในการต่อสู้ สามารถเอาชนะกองทัพได้
 เพียงลำพัง วิศวกรรมกรรมของราวณะทำให้ท้ายสุดเมื่อเอาชนะเหล่าราชาแห่ง
 วิทยากร พระอินทร์ ตลอดจนโลกบาลอื่นๆ แล้ว ราวณะได้เป็นอรรธจักรพรรดิ
 (ardhacakravartin)⁶ ครองแผ่นดินสามส่วน มีจักรแก้วและไม่เท้าแก้วเกิดขึ้นแก่เขา
 เป็นสัญลักษณ์ของอรรธจักรพรรดิ (PCV.19.43–44)

นอกจากจะเป็นวีรบุรุษผู้ทรงพลังอำนาจแล้ว ราวณะยังเป็นเซนศาสนิก
 ที่มีความภักดีต่อพระชินเจ้าอย่างยิ่ง ในหลายตอน จะเห็นได้ว่า ราวณะนั้นมักจะ
 ไปนมัสการพระชินเจ้าที่หอพระชินะหรือตามอารามของพระชินะเสมอ เช่น

suñiṇa vayanameyaṃ, dasāṇaṇo jīṇaharam samallīṇo |
 pūyaṃ kāuṇa tao, abhivandeī jīṇavaraṃ tuṭṭho || PCV.8.20 ||
 ทศमुखผู้ไปถึงวิหารของพระชินะ เมื่อได้ฟังข้อความนี้แล้ว ได้กระทำการบูชา
 จากนั้น เขาผู้พอใจแล้วก็น้อมเคารพพระชินะผู้ประเสริฐ

⁶ อรรธจักรพรรดิ ตามรูปศัพท์หมายถึง กึ่งพระเจ้าจักรพรรดิ คือ ไม่ได้เป็นพระเจ้า
 จักรพรรดิโดยสมบูรณ์ มีสิ่งพิเศษหรือคุณสมบัติบางประการที่พระเจ้าจักรพรรดิครอบครอง เช่น
 จักรแก้ว หรือการครอบครองดินแดนครึ่งโลก

aha so surindanāho, meruṃ gantūṇa ceīyahaṛāim |
thoṇa paḍiniyatto, āgacchāi niyayaṭṭhāe || PCV.14.1 ||

ลำดับนั้น รวณะผู้เป็นที่พึ่งของเทวดาผู้เป็นใหญ่
เมื่อไปสู่ภูเขาเมรุ สรรเสริญอารามและเจดีย์ทั้งหลายแล้ว ก็กลับมาด้วยลีลาของตน

ความภักดีและศรัทธาต่อพระชินะของรวณะปรากฏอย่างชัดเจนใน
คราวที่รวณะได้ล่วงเกินพระมุณีพาลีที่เขาอัมภาบซึ่งมีอารามของพระชินะตั้งอยู่
รวณะเกือบจะทำลายอารามของพระชินะไปเพราะได้ไปยกเขาอัมภาบทขึ้น
หลังจากพระมุณีพาลีปลอ่ยรวณะแล้ว ก็ได้เข้าไปที่อารามเพื่อบูชาพระชินะ
ดังปรากฏในเรื่องอุลมจริยะว่า

evaṃ thoṇa muṇṭ, dasāṇaṇo jīṇaharaṃ samallīṇo |
niyayajuvaṭṭhi sahio, raeī pūyaṃ aīmahantaṃ || PCV.9.87 ||
หลังจากสดุดีพระมุณีอย่างนี้แล้ว ทศพัคตรผู้มีหญิงสาวติดตามไป
ก็เข้าไปที่อารามของพระชินะแล้วกระทำการบูชาอย่างยิ่งใหญ่
to candahāsaasiṇā, ukkatteūṇa niyayabāhaṃ so |
ṇhārumayatantinivahaṃ, vāeī savibbhaṃ viṇaṃ || PCV.9.88 ||

ในกาลนั้น เมื่อตัดแขนของตนด้วยดาบจันทราหสแล้ว
เขาก็เล่นวีณาที่งดงามซึ่งมีสายจำนวนมากทำมาจากเอ็น (ของตน)

thoṇa samāḍhatto, puṇṇapavittakkharehi jīṇayandaṃ |
sattasarasampaūttāṃ, gīyaṃ ca nivesiyaṃ vihiṇā || PCV.9.89 ||

เขาเริ่มสดุดีพระชินะผู้ประเสริฐสุดด้วยนัยน์ตาที่บริสุทธ์ด้วยบุญ
และบทเพลงอันประกอบด้วยเสียงดนตรีทั้งเจ็ดอันเขาขับขานแล้วถูกต้องตามพิธี

จากตัวบทที่ยกมาจะเห็นว่า รวณะใช้ดาบตัดแขนตนเองเพื่อนำเส้นเอ็น
ของตนมาทำเป็นสายวีณา แสดงให้เห็นความศรัทธาอย่างยิ่งที่รวณะมีต่อพระชินะ
และไม่เพียงความภักดีต่อพระชินะเท่านั้น พระมุณีซึ่งเป็นนักบวชในศาสนาเชน
รวณะก็เคารพเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระมุณีนันทวีริยะ (skt. Anantavīrya,
pkt. Anantavīriya) ซึ่งรวณะได้ไปนมัสการและฟังธรรมที่เขาอัมภาบท รวณะ

ได้ถือพรตต่อหน้าพระมุนีว่าจะไม่ล่วงเกินภรรยาของผู้อื่นถ้านางไม่ยินยอม ไม่ว่าจะหญิงนั้นจะงดงามเพียงใดก็ตาม รวณะได้ย่ำถึงพรตข้อนี้หลายครั้งในเหตุการณ์หลายตอน พรตข้อนี้เป็นเหตุให้รวณะไม่ล่วงเกินนางสีดาดัง ในตอนที่นางมนโททรีปลอบรวณะที่กำลังร้อนรุ่มด้วยความปรารถนาในตัวนางสีดาให้ใช้กำลังครอบครองนางสีดา รวณะได้ตอบนางมนโททรีว่า

so bhaṇāi suṇasu sundari !, atthi imaṃ kāraṇaṃ mahāgaruṇaṃ |
 balagavvio vi santo, jeṇa na giṇhāmi paramahilaṃ || PCV.46.30 ||
 รวณะ กล่าวว่า “ดูก่อนนางผู้งดงาม ขอเจ้าจงฟัง นี่เป็นเหตุผลที่สำคัญอย่างยิ่ง
 แม้เราจะหยิ่งผยองในพลังกำลังก็ตาม
 แต่เราจะไม่ขุดคร่าภรรยาของผู้อื่น
 puvaṃ mae kisoyari !, aṇantaviriyaṃ pāyamūlamma |
 sāhupadicoṭṭeṇaṃ, kaha vi ya ekkamaṃ vamaṃ gahiyaṃ || PCV.46.31 ||
 ดูก่อนนางผู้มีเอวบาง และแม้พรตข้อหนึ่งอันเราผู้ซึ่งพระสาธุบริวารแล้ว
 แพบเบื้องบาทของพระอนันตวิริยะในกาลก่อน ได้ถือครองไว้ (ว่า)
 jā necchaṃ paramahilā, apasannā jā vi rūvagunapuggā |
 sā vi mae baleṇaṃ, na patthiyavvā sayākālaṃ || PCV.46.32 ||
 ถ้าภรรยาของผู้อื่นคนใดมีรูปโฉมและคุณสมบัติเทียบพร้อมบริบูรณ์
 แต่ไม่ยินยอมพร้อมใจ ไม่ปรารถนาเรา
 แม้หญิงนั้น เราก็จะไม่บังคับด้วยกำลังในกาลทุกเมื่อ
 eeṇa kāraṇeṇaṃ, balā na giṇhāmi parigihatthā haṃ |
 mā me nivittibhaṅgo, hohi puvaṃmi gahiyaṃ || PCV.46.33 ||
 ด้วยเหตุนี้ เราจะไม่ขืนใจภรรยาของผู้อื่นด้วยกำลัง
 การทำลายพรตคือยกเว้นจากนางผู้ที่เราจับมาแล้วในกาลก่อน จงอย่ามีแก่เราเลย

จะเห็นว่า รวณะนั้นแสดงความปรารถนาอย่างแน่วแน่ที่จะไม่ผิดพรตที่ได้รับไว้จากพระมุนีอนันตวิริยะ แม้ตนเองจะเต็มไปด้วยความปรารถนาในตัวนางสีดาก็ตาม ไม่เพียงแค่นั้นตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นเท่านั้น แต่รวณะได้ย่ำถึงปฏิกฤษณ์ข้อนี้ในครั้งที่เข้าไปเกลี้ยกล่อมนางสีดาให้ยินยอมด้วยตนเองอีกด้วย และนางมนโททรีเองก็ยกพรตข้อนี้ขึ้นมาเป็นเหตุผลเพื่อโน้มน้าวให้รวณะคืนนางสีดา

ไปเช่นกัน ฉะนั้นจึงอาจถือได้ว่า พรตข้อนี้เป็นพรตสำคัญที่สุดที่ราวณะถืออยู่ และเป็นเครื่องทำให้เสื่อมเกียรติยศหากผิดพรตข้อนี้ ดังที่นางมนโททริกกล่าวว่า

tamhā appehi imā, siyā rāmassa paṇayapīe |

parivālehi vyaṃ taṃ, jaṃ gahiyaṃ muṇisayāsammi || PCV.70.14 ||

เพราะเหตุนี้ ท่านจงคืนนางสีดาแก่พระรามด้วยความปิติและความรัก

ขอท่านจงรักษาพรตซึ่งได้รับไว้แล้วในเบื้องหน้าของพระมุณี

devehi pariggahio, jāi vi samo havaī bharahanāheṇaṃ |

taha vi akittiṃ pāvāi, puriso paranārisaṅgeṇaṃ || PCV.70.15 ||

บุรุษผู้ใดก็ตามแม้เหล่าเทวดายอมรับแล้วว่าเหมือนพระภคระผู้เป็นใหญ่

บุรุษผู้นั้นย่อมถึงความไม่มีเกียรติเพราะการรวมอภิมรณกับภรรยาของผู้อื่น

แม้ในเรื่อง/อุมจรียะจะให้ภาพราวณะผู้เป็นประติวาสุทหะว่ากล้าหาญ เป็นวีรบุรุษในการรบ มีรูปงาม ทรงพลังอำนาจ ทั้งยังเป็นเซนศาสนิกผู้ภักดีต่อ พระชินเจ้า พระมุณี และยึดถือพรตที่ปฏิญาณไว้อย่างเคร่งครัด จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นบุคคลในอุดมคติที่มีความประพฤติเป็นแบบอย่าง แต่ในอีกแง่หนึ่งนั้นราวณะ ก็เป็นผู้มีความประพฤติที่ไม่เป็นธรรมด้วย ไม่ว่าจะเป็นการระรานผู้อื่น หรือ การลักพาชายาของผู้อื่น และความหยิ่งทรนงของราวณะเอง

กรณีการระรานผู้อื่น จะเห็นได้จากเนื้อเรื่องช่วงแรกของปถมจรียะที่ กล่าวถึงเรื่องราวของราวณะหลังจากอภิเษกกับนางมนโททรีและวิวาทกับนาง วิทยาธรผู้อื่นแล้ว ราวณะผู้เอาชนะไวดุศรณะและพระยมได้ก็ส่งทูตไปหาพาลี เพื่อจะให้มานอบน้อมและมอบภคินีของพาลีนามว่าศรีประภาให้แก่ตน แต่พาลี ไม่ยอมและสละราชสมบัติออกบวชเนื่องจากไม่ต้องการต่อสู้ ภายหลังจากราวณะ นั่งบุษบกวิมานผ่านเขาอัษฎบาทไป แต่บุษบกวิมานกลับไม่ยอมเคลื่อนผ่าน เมื่อราวณะลงไปดูจึงได้พบพาลีผู้ออกบวชเป็นพระมุณี ราวณะเข้าใจว่าพาลีจงใจ หาเรื่องจึงถอนเขาอัษฎบาทขึ้นหมายจะทุ้มสังหารพระมุณีพาลีและทำลายภรรยา ไปด้วยกัน ท้ายสุดราวณะก็พ่ายแพ้ต่อพระมุณีด้วยการที่พระมุณีกดนิ้วพระบาท เพียงนิ้วเดียวเท่านั้นภูเขาก็ก่เคลื่อนลงไปที่เดิมและทับแขนของราวณะเอาไว้

ราวณะจึงลำนึกผิดและขอมาพระมุณี เหตุการณ์นี้ทำให้เห็นความประพดิดที่ขัดกับภาพลักษณ์วีรบุรุษผู้ทรงพลังอำนาจและเป็นเซนศาสนิกที่ภักดีต่อพระชินเจ้าและพระมุณี โดยราวณะนั้นเริ่มต้นด้วยการไปหาเรื่องระรานพาลีก่อน เป็นที่น่าสังเกตุว่าราวณะมิได้พ่ายแพ้แก่พาลีในสถานะกษัตริย์ เนื่องจากพาลีผู้ที่ราวณะพ่ายแพ้ อำนาจนั้นอยู่ในสถานะนักรบวช จึงอาจกล่าวได้ว่า การที่ราวณะไม่เคยพ่ายแพ้แก่กษัตริย์ผู้ได้นำมาซึ่งความหยิ่งทรนงตนอย่างยิ่งของราวณะ ความหยิ่งทรนงในความเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ภายหลังราวณะกลายเป็นกษัตริย์ที่ไม่ยอมฟังความเห็นของผู้อื่น โดยเฉพาะเรื่องการคืนนางสีดา

ในประเด็นเรื่องการลักพาตัวของผู้อื่นนั้น *ปอุมาจริยะ* ระบุว่า

vijāharamaṇuyāṇaṃ, kannāo rūvajovvaṇadharto |

akkamiya vikkameṇaṃ, pariṇeī dasāṇaṇo tāo || PCV.9.51 ||

เมื่อทศพัคตร์อุคฺคิธาผู้เลอโฉมและเยาว์วัย

ของเหล่าวิทายารรและมนุษย์มาแล้ว

ก็วิวาห์กับหญิงสาวเหล่านั้น

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นลักษณะนิสัยข้อหนึ่งของราวณะที่มักอุคฺคิธาหญิงสาวมาวิวาห์ด้วย สอดคล้องกับการกระทำของราวณะที่ไปลักพานางสีดามาจากป่าได้เป็นอย่างดีว่าราวณะนั้นไม่เพียงแต่ตัดสินใจทำไปเพราะหลงรักนางสีดาเท่านั้น แต่ยังกระทำไปเพราะเป็นนิสัยของราวณะที่มักอุคฺคิธาหญิงสาวที่ต้องตาต้องใจมาวิวาห์อยู่เสมอ ดังนั้นเมื่อราวณะลักนางสีดาไปนั้น จึงไม่ปรากฏว่าราวณะได้หยุดยั้งคิดถึงผลที่จะตามมาเลย แต่กลับคิดหาวิธีหลอกล่อพระรามไปเพื่อจะได้ลักนางสีดามาด้วยการเปล่งสีหนาทให้เหมือนพระลักษมณ์ ทำให้พระรามตามพระลักษมณ์ออกไปที่สนามรบ ดังใน*ปอุมาจริยะ*ว่า

taṃ mottūṇa raṇamuhe, sīharavaṃ lakkhaṇassa sarasarisaṃ |
 sigghaṃ harāmi siyā, rāmassa vi vañcaṇaṃ kāṃṃ || PCV.44.34 ||
 เพื่อจะลวงราม เมื่อเปล่งสีหนาทซึ่งเหมือนเสียงแห่งเจ้าลักษมณ์
 ในเบื้องหน้าการรบแล้ว เราก็จะรบแย่งเอาสีดาไป
 mārihiṃ do vi ee, avassa kharadūsaṇo balasamaggo |
 paricintiṇa evaṃ, sīharavaṃ kuṇaiṃ dahavayaṇo || PCV.44.35 ||
 ขรพูนผู้รุ่มพร้อมด้วยกองทัพทั้งปวงจะฆ่าสองคนนี้ได้โดยไม่ต้องสงสัย
 เมื่อคิดดังนี้แล้ว ทศพัทตร์ก็ได้เปล่งสีหนาทขึ้น

จากนั้นเมื่อราวณะลักนางสีดาไปแล้ว ได้เห็นนางร้องไห้คร่ำครวญจึงคิดได้
 ว่านางมิได้ปรารถนาในตัวเขา แต่ราวณะก็มีได้คิดจะคืนนางสีดา คิดแต่เพียงว่า
 เมื่อเวลาผ่านไปนางก็จะปรารถนาในตัวราวณะเอง อาจกล่าวได้ว่า ความหยิ่งทรนง
 ที่ราวณะมีอยู่เป็นปัจจัยสำคัญทำให้ราวณะไม่ลังเลที่จะลักนางสีดามา เนื่องจาก
 ปกติราวณะก็ลักพาธิดาของวิยาธรและมนุษย์มาเสมอ ทั้งไม่เคยมีผู้ใด
 ไม่ปรารถนาในตัวราวณะด้วย และราวณะก็เป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ ไม่เคยมีใคร
 สามารถเอาชนะได้ และไม่มีผู้ใดขัดความคิดของราวณะได้ ดังนั้นเมื่อวิกีษณะ
 คัดค้านการลักนางสีดา จึงถูกราวณะเนรเทศไปในที่สุด แม้ในภายหลังราวณะ
 จะเปลี่ยนใจและตั้งใจจะคืนนางสีดา แต่ความหยิ่งทรนงในเกียรติยศและความเป็น
 กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ของราวณะก็หยุดยั้งความคิดที่จะคืนนางสีดาแก่พระรามเอาไว้
 ราวณะจึงตัดสินใจที่จะคืนนางสีดาหลังจากเอาชนะพระรามพระลักษมณ์และ
 กองทัพรบทั้งปวง ดังนี้

jāi vi samappemi aha, rāmassa kivāe jaṇayanivatanayā |
 loo duggahahiyaṃ, asattimantaṃ gaṇehi me || PCV.69.39 ||
 ถ้าแม้เรามีใจกรุณาส่งธิดาของท้าวชนกคืนพระรามไป
 ชาวโลกผู้มีหัวใจอันยากจะเอาชนะได้จะถือว่าเราเป็นผู้ไร้ความสามารถ

iha sīha-garuḍakeū, saṃgame rāma-lakkhaṇe jiniṃṃ |
paramavibhavaṇe sīyā, pacchā tāṇaṃ samappe haṃ || PCV.69.40 ||

เมื่อเอาชนะร่วมกับลักษมณ์ผู้มีธงเป็นราชสีห์และครุฑ
ในการรบ ณ ที่นี้ ด้วยความสง่างามสูงสุดแล้ว
เราจะส่งสีดาคืนไปให้พวกเขาในภายหลัง

na ya porusassa haṇī, eva kae nimmalā ya me kitti |
hohaī samatthaloe, tamhā vavasāmi saṃgāmaṃ || PCV.69.41 ||

เมื่อกระทำเช่นนี้ ความเสียหายของบุรุษย่อมไม่มี
อีกทั้งเกียรติของเราก็จะปราศจากมลทินในโลกทั้งปวง
เพราะเหตุนั้น เราจะทำสงคราม

ทั้งนี้ การลักสีดาถือเป็นชนวนสำคัญของเรื่องที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งและสงครามอันเป็นเหตุการณ์สำคัญของเรื่อง อาจกล่าวได้ว่า ทั้งการระรานผู้อื่น การลักพาชายาของผู้อื่น และความหยิ่งทรนงของราวณะ เป็นความประพฤติธรรมอันแสดงถึงลักษณะประติวาสูทเวะซึ่งเป็นบทบาทของราวณะและนำไปสู่ความขัดแย้งกับพระลักษมณ์พระรามจนตนเองถูกสังหารในท้ายที่สุด กระนั้นความประพฤติอย่างวีรบุรุษ พรด และอหิงสธรรมของราวณะนั้นก็เป็นที่น่าสนใจ เนื่องจากวิมลสุริกาหนดลักษณะให้ราวณะเป็นวีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ ทรงพลังอำนาจและมีความภักดีต่อศาสนาเช่นเป็นอย่างยิ่ง ผิดแผกไปจากราวณะในฐานะตัวละครปรปักษ์ในรามายณะสำนวนอื่นๆ

ด้วยแนวคิดศลาภาปุรุषะที่มีอิทธิพลต่อเรื่อง ทำให้บทบาทของตัวละครหลักถูกกำหนดให้เข้ากับกรอบแนวคิด พลภัทรเป็นเชษฐาและเป็นตัวอย่างของเซนศาสนิกในอุดมคติที่ไม่กระทำผิดหลักอหิงสา จึงไม่อาจสังหารประติวาสูทเวะผู้เป็นตัวละครปรปักษ์ได้ วาสูทเวะเป็นอนุชาและเป็นวีรบุรุษจึงเป็นผู้สังหารประติวาสูทเวะแทนพลภัทร ดังนั้นบทบาทของตัวละครหลักในเรื่องรามายณะจึงถูกดัดแปลงให้เข้ากับกรอบแนวคิดดังกล่าว โดยพระรามผู้เป็นเชษฐาเป็นพลภัทรผู้ประพฤติดอหิงสา บทบาทตัวละครเอกที่ขัดแย้งกับตัวละครปรปักษ์จึงเปลี่ยนไปเป็นบทบาทของพระลักษมณ์ผู้เป็นอนุชาของพระรามแทน ในเรื่อง*ปทุมจริยะ* พระลักษมณ์ในฐานะवासูทเวะกับราวณะในฐานะประติวาสูทเวะกลายเป็นคู่ขัดแย้ง

หลักของเรื่องและทำให้ผู้ที่สังหารวณะเปลี่ยนจากพระรามตาม *รามายณะ* ล้านวนอื่น ๆ เป็นพระลักษมณ์แทนด้วยเหตุที่พระรามคือพลภัทรผู้ประพตือหิงสา มีอาจสังหารผู้ใดได้ ดังที่ Kulkarni (1990, p. 7) ระบุว่า "...วาสุเทวะมีบทบาทสำคัญในเรื่องเล่าและอาจพิจารณาว่าเป็นตัวละครเอกของเรื่อง และเป็นวาสุเทวะเองที่เป็นผู้สังหารประติวาสุเทวะในท้ายที่สุด..."

ปอุจฉริยะ เน้นบทบาทของพระลักษมณ์ให้เป็นผู้ขัดแย้งของวณะมาตั้งแต่ต้น ในช่วงต้นแห่งสงคราม เมื่อกองทัพวานรประชิดเมืองลงกา วิษณะผู้คัดค้านสงครามได้ยกความสามารถในการรบของพระลักษมณ์ขึ้นมาเป็นเหตุผลหนึ่งเพื่อขอให้วณะคืนนางสีดาไป ดังความว่า

kañcaṇaḥaṇapāyāraṃ, laṅkā lacchithareṇa jāva na vi |
bhajjāi saresu khippaṃ, tāva samappehi vaidehiṃ || PCV.55.14 ||
ตราบใดที่เมืองลงกาอันมีปราการทองคำแน่นหนา
ยังไม่ถูกพระลักษมณ์ทำลายด้วยศร โดยพลัน
ตราบนั้นท่านจงส่งนางสีดาคืนไป

ในคราวที่วณะส่งทูตไปเจรจากับฝ่ายพระราม ก็ปรากฏข้อความที่แสดงให้เห็นว่าพระลักษมณ์เป็นผู้ขัดแย้งที่จะต่อสู้กับวณะเช่นกัน ดังความว่า

vāṇaravāi vi etto, hasiūṇaṃ bhaṇāi jaha tumāṃ sāmī |
kiṃ so gahaṇa gahio, vāūṇa va sā"sito hojja? || PCV.65.41 ||
jenerisāṇi palavāi, vivaryatthāṇi ceva vayanāiṃ |
kiṃ tattha natthi vejjā, je tuha sāmīṃ tigiçchanti? || PCV.65.42 ||
จากนั้น แม้ผู้เป็นนายแห่งวานร ก็หัวเราะแล้ว
กล่าวว่า เจ้าเป็นเช่นไร นายเจ้าก็เป็นเช่นนั้น
เขาถูกพระเคราะห์จับไว้หรืออย่างไร หรือว่า
เขาเป็นผู้ที่ถูกพระพายกลืนกินเสียแล้ว
ถึงได้พรั่กล่าวคำพูดซึ่งมีเนื้อความวิปริตเช่นนี้
ในทีนั้น เหล่าหมอผู้จะรักษานายของเจ้าได้ไม่มีแล้วหรือ

samgāmamaṇḍale vi hu, āvāsaṃ saravaresu kāṇḍaṃ |
 harihī lakkhaṇavejjo, kāmaggaḥaveyaṇaṃ tassa || PCV.65.43 ||
 หมอคือพระลักษมณ์ เมื่อกระทำกรรโชกด้วยเหล่าครอันเลิศ แม้นในสนามรบ
 ก็จักจัดความทุกข์เวทนาจากพระเคราะห์คือความรักของนายเจ้าได้ อย่างแน่แท้

จากข้อความที่ยกมาจะเห็นว่า/อุมจริยะได้ยกพระลักษมณ์กับราวณะ
 เป็นคู่ขัดแย้งกัน ทำให้เห็นบทบาทของवासुเทวะและประติवासुเทวะว่าเป็นผู้ที่
 ต้องต่อสู้กันในตอนท้ายและवासुเทวะจะสังหารประติवासุเทวะ ส่วนพลภทรนั้น
 แทบจะไม่ปรากฏบทบาทในการรบ คือ ไม่ได้เป็นคู่ต่อสู้หลักของประติवासุเทวะ
 เนื่องจากเป็นผู้ประพตือหิงสา ฉะนั้นพระรามในฐานะพลภทรจึงมิใช่คู่ขัดแย้ง
 โดยตรงของราวณะ นอกจากที่ราวณะลักสีดา ชายาของพระรามและภายหลัง
 เมื่อเกิดสงครามแล้วก็ส่งทูตไปเจรจาเพื่อขอให้ราวณะได้นางสีดา แลกกับพระราม
 ได้ครองเมืองลงกาสองส่วนและแผ่นดินจรดฝั่งทะเล ก็ไม่ปรากฏว่าราวณะมี
 ความขัดแย้งกับพระรามในลักษณะของคู่ขัดแย้งหลักของเรื่องเหมือนคู่ราวณะ
 กับพระลักษมณ์แต่อย่างใด ในสงครามครั้งใหญ่ครั้งสุดท้ายก่อนราวณะจะถูกสังหาร
 คู่ต่อสู้หลักที่ปทุมจริยะพรรณนาจึงเป็นการต่อสู้ระหว่างพระลักษมณ์กับราวณะ
 ทั้งคู่ประลองอาวุธกันอย่างสูสี เมื่อฝ่ายหนึ่งปล่อยอาวุธมา อีกฝ่ายหนึ่งก็ต้านทาน
 หักล้างอาวุธนั้นไปได้ เช่น

phanimanikiraṇḍajaliyaṃ, uragaṭṭhaṃ rāvaṇeṇa vikkhittaṃ |
 taṃ lakkhaṇeṇa nīyaṃ, dūraṃ gaṛuḍatthajoṇaṃ || PCV.71.66 ||
 อาวุธคือขนาดซึ่งแววาวด้วยรัศมีจากแก้วมณีที่พิงพาน เมื่อราวณะขัดออกไปแล้ว
 พระลักษมณ์ก็นำออกไปไกลด้วยการใช้อาวุธคือครุฑ
 muñcaī viṇāyagaṭṭhaṃ, rakkaṣaṇāhassa lakkhaṇo samare |
 taṃ vāreī mahappā, tikūḍasāmī mahattheṇaṃ || PCV.71.67 ||
 ในการต่อสู้ พระลักษมณ์ปล่อยอาวุธชื่อวินายกะแก่เจ้าแห่งรากลษ
 เจ้าแห่งเขตรีกฎผู้มีใจสูงส่งก็ป้องกันอาวุธนั้นไว้ด้วยมหาอาวุธ

bhagge viṇāyagatthe, sarehi lacchitharo tukūḍavaṃ |
 chāeī sennasaḥiyaṃ, so viya taṃ bāṇavariseṇaṃ || PCV.71.68 ||

ครั้งเมื่ออาวุธวินายกะถูกทำลายไปแล้ว
 พระลักษมณ์ก็คลุมเจ้าแห่งเขตรัฐกูพร้อมด้วยกองทัพไว้ด้วยหาคกร
 แม้ราวณะผู้นั้นก็คลุมพระลักษมณ์ด้วยห่าฝนแห่งลูกธนูเช่นกัน

การพรรณนาการต่อสู้อย่างสูสีทำให้เห็นความสามารถในการรบของ วาสูเทวะและประติवासูเทวะซึ่งไม่มีใครยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ฉะนั้น เมื่อวาสูเทวะ สามารถเอาชนะประติवासูเทวะได้ จึงเป็นการเน้นย้ำความยิ่งใหญ่ของวาสูเทวะ ไปในตัว เพราะการเอาชนะราวณะผู้มีวิทย์ยามากมายได้แสดงให้เห็นความสามารถ ที่เหนือกว่าของพระลักษมณ์ *ป/อุมจรี* ยะบรรยายเหตุการณ์ก่อนพระลักษมณ์ จะสังหารราวณะไว้ว่าพระลักษมณ์ตัดศีรษะและแขนของราวณะออก แต่ก็มีศีรษะ และแขนใหม่งอกขึ้นเป็นทิวคณ ราวณะผู้ถูกตัดศีรษะและแขนอย่างต่อเนื่องเมื่อ สู้รบกับพระลักษมณ์จนเหนื่อยอ่อนแล้วก็นึกถึงจักรแก้วซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของ อรรชจักรพรรดิ แต่เมื่อราวณะขว้างไป จักกรแก้วก็กลับไปเข้ามือของพระลักษมณ์ และพระลักษมณ์ก็ใช้จักรนั้นเองสังหารราวณะ สอดคล้องกับแนวคิดศลากาปุรุชะ ที่ว่า วาสูเทวะจะเป็นผู้สังหารประติवासูเทวะผู้เป็นอรรชจักรพรรดิ และวาสูเทวะ จะได้เป็นอรรชจักรพรรดิแทน

บทบาทประติवासูเทวะที่ถูกวาสูเทวะสังหารสะท้อนให้เห็นความสอดคล้อง กันระหว่างแนวคิดศลากาปุรุชะกับเรื่องป/อุมจรี ยะ วิมลสุริดำเนินเรื่องโดยมี ความคิดศลากาปุรุชะเป็นพื้นฐาน และสอดแทรกด้วยแนวคิดเรื่องศีลธรรมของ ศาสนาเชน ราวณะในฐานะตัวละครปรปักษ์แม้จะถูกดัดแปลงลักษณะบางส่วน ให้มีมิติของป/อุชุนมากขึ้นด้วยการสอดแทรกลักษณะที่ดี เช่น ลักษณะนักรบ ผู้กล้าหาญแต่ไม่สังหารศัตรู, การยึดมั่นในพรตว่าจะไม่ล่วงเกินหญิงที่มีได้ยินยอม อย่างเคร่งครัด และการเป็นเซนศาสนิกผู้ภักดีต่อพระชินเจ้า แต่ลักษณะดังกล่าว ก็ไม่อาจหักล้างกับความชั่วร้ายที่ราวณะได้กระทำไปตามลักษณะนิสัยยั้งทรนง และความมักมากในกาม อีกทั้งราวณะยังไม่อาจรักษาอนุพรตซึ่งเป็นพรตของ

ผู้ครองเรือนเอาไว้ได้ อนุพรตทั้ง 5 ประการ ได้แก่ อหิงสา (ahimsa) หลีกเลียงจากความรุนแรง, สัตยะ (satya) หลีกเลียงจากการพูดเท็จ, อัศเตยะ (asteya) หลีกเลียงจากการถือเอาของที่ผู้อื่นมิได้ให้, พรหมจรรยา (brahmacarya) สันโดษในภรรยาของตน และอปริกรหะ (aparigraha) สันโดษในทรัพย์สินของตนนั้น รวณะสามารถรักษาไว้ได้เพียงข้อเดียวเท่านั้น คือ สัตยะ เนื่องจากไม่ปรากฏว่า รวณะกล่าวความเท็จและรวณะสามารถรักษาพรตว่าจะไม่ล่วงเกินหญิงที่ไม่ยินยอมซึ่งเป็นพรตที่เขาได้ให้คำมั่นไว้กับพระมุนีนันทวีระ นอกเหนือจาก สัตยะ พรตข้ออื่นรวณะก็ไม่อาจรักษาได้อย่างสมบูรณ์ รวณะใช้ความรุนแรงทั้งทางกาย คือ การต่อสู้พิชิตผู้อื่น และทางวาจาคือการต่อว่าด่าทอผู้อื่น อีกทั้งการยกทัพไปยึดเมืองของผู้อื่นก็ยังอาจขัดต่อพรตข้ออัศเตยะและอปริกรหะเนื่องจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้และไม่ได้สันโดษในสิ่งที่ตนมีอยู่ เช่นเดียวกับพรตข้อพรหมจรรยาที่รวณะละเมิดด้วยการวิวาห์กับหญิงอื่นทั้งที่ตนมีนางมนโทตรีเป็นมเหสีแล้วและยังลักพาหญิงสาวทั้งวิทยาธรและมนุษย์มาวิวาห์ด้วย ในแง่นี้ การกระทำของรวณะจึงนับได้ว่าเป็นการประพฤติดุชกรรม ไม่อาจรักษานูพรตไว้ได้อย่างสมบูรณ์ การที่รวณะถูกตัวละครฝ่ายธรรมะคือพระลักษมณ์สังหาร จึงเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับแนวคิดศลากาปุรุषะ รวณะในฐานะประติวาสูทเวะ ไม่ได้เป็นคู่ขัดแย้งโดยตรงกับพระราม เนื่องจากพระรามในฐานะพลภัทรเป็นวีรบุรุษผู้ประพฤติดอหิงสา ไม่สามารถสังหารรวณะได้ คู่ขัดแย้งหลักของเรื่องจึงเป็นพระลักษมณ์กับรวณะ บทบาทผู้สังหารรวณะซึ่งถือเป็นหิงสาหรือความรุนแรง จึงเป็นบทบาทของวาสูทเวะหรือพระลักษมณ์ วาสูทเวะในฐานะตัวแทนฝ่ายธรรมะจะเป็นผู้สังหารประติวาสูทเวะในฐานะตัวแทนฝ่ายอธรรม อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักศีลธรรมในศาสนาเชนที่เมื่อประพฤติดุชกรรมหรือผิดจากอนุพรต ก็ต้องได้รับโทษ คือความตายอันเป็นผลของกรรมที่ได้กระทำไว้

4. สรุป

แนวคิดศลากาปุรุषะกำหนดบทบาทของประติวาสูเทวะซึ่งเป็นตัวละครประกอบไว้ว่าเป็นวีรบุรุษผู้ทรงพลังอำนาจแต่ถูกกำหนดบทบาทให้เป็นทรรฆ และประติวาสูเทวะซึ่งเป็นอรรถจักรพรรดิจะถูกวาสูเทวะสังหาร ในเรื่องปถมจริยะ รวณะในฐานะประติวาสูเทวะมีลักษณะของวีรบุรุษผู้ทรงพลังอำนาจ มีความสามารถในการรบ และเป็นเซนศาสนิกที่ภักดีต่อพระชินเจ้า ในขณะที่เดียวกันก็เป็นกษัตริย์ที่มีความหยิ่งทรนงในความสามารถของตนเองและมีข้อบกพร่องในเรื่องสตรี ดังจะเห็นว่า รวณะมักลักพาหญิงสาวมาวิเวกด้วยเสมอ ความประพฤติธรรมของรวณะทั้งความหยิ่งทรนงและความปรารถนาเรื่องสตรีทำให้รวณะลักพานางสีดามาไว้ที่ลิงกา นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรวณะกับพระรามและพระลักษมณ์ซึ่งเป็นประติวาสูเทวะ พลภัทร และวาสูเทวะตามลำดับ

ด้วยเหตุที่แนวคิดศลากาปุรุषะมีอิทธิพลต่อการดัดแปลงและจัดวางบทบาทของตัวละครในเรื่อง ทำให้บทบาทของรวณะซึ่งเป็นตัวละครประกอบในรามายณะสำนวนต่าง ๆ ถูกกวินำมาแต่งเติมให้เป็นเซนศาสนิกที่ดี เป็นวีรบุรุษเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของประติวาสูเทวะตามแนวคิดศลากาปุรุषะ นับเป็นลักษณะที่ขัดแย้งภายในตนเองของรวณะ อีกทั้งการที่แนวคิดดังกล่าวกำหนดให้ผู้สังหารประติวาสูเทวะจะต้องเป็นวาสูเทวะ ทำให้มีการดัดแปลงบทบาทของตัวละคร จากเดิมที่พระรามเป็นผู้สังหารรวณะก็กลายเป็นพระลักษมณ์แทน เพราะวาสูเทวะต้องเป็นน้องของพลภัทร และพลภัทรเป็นผู้ประพฤติดหิงสา ฉะนั้นพระรามผู้เป็นพลภัทรจึงไม่อาจสังหารรวณะได้ อาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างพระราม พระลักษมณ์ และรวณะ ที่ปรากฏในเรื่องปถมจริยะ นอกจากจะเป็นไปตามเค้าโครงเรื่องรามายณะแต่เดิมแล้ว ยังได้รับอิทธิพลจากแนวคิดศลากาปุรุषะที่เป็นแนวคิดเฉพาะของศาสนาเซน จึงทำให้ปถมจริยะ รามายณะของศาสนาเซนมีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตน และน่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- Chandra, K. R. (1970). *A critical study of Paumacariyaṃ*. Muzaffarpur, India: Research Institute of Prakrit, Jainology and Ahimsa Vaishali.
- Dundas, P. (2002). *The Jains*. London, England: Routledge.
- Jain, H. (2006). Literature of Jainism. In S. K. Chatterji (ed.), *The cultural heritage of India* (Vol. V) (pp. 152–163). Kolkata, India: The Ramakrishna Mission Institute of Culture.
- Jain, J. C. (2004). *History and development of Prakrit literature*. New Delhi, India: Manohar.
- Jaini, P. S. (2010). *Collected papers on Jaina studies*. Delhi, India: Motilal Banarsidass.
- Kulkarni, V. M. (1990). *The story of Rāma in Jain literature*. Ahmedabad, India: Saraswati Pustak Bhandar.
- Pandey, R. (2002). *Hindu Saṃskāras*. Delhi, India: Motilal Banarsidass
- Ramanujan, A. K. (1991). Three hundred Rāmāyaṇas: Five examples and three thoughts on translation. In P. Richman (ed.), *Many Rāmāyaṇas: The diversity of a narrative tradition in south Asia* (p. 22–49). Berkeley, CA: University of California Press.
- Vimalasūri. (2011). *Paumacariyaṃ. Surata*. India: Ā. Oṅkārasūri Ārādhanā Bhavana.
- Winternitz, M. (1972) *A history of Indian literature* (Vol. II). New York, NY: Russell & Russell.